

ಶ್ರೀ ಪ್ರಾನ್ಮವೆಂಕಟದಾಸರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಅನುಸಂಧಾನ

ಶ್ರೀ ಆನಂದ ಝಂಜರವಾಡ

ಭಾರತೀಯ ಕಲಾ - ಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಆ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಆಯ-ಆಕೃತಿಯನ್ನೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಚಿಂತನೆ ಎಂದರೆ ತತ್ವ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸಂಬಂಧದ ಚಿಂತನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಚರ್ಚಿತವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಜೊತೆ ತಳಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡೆ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಧ್ವನಿ, ರಸ, ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಸಂವಾದಗಳೂ ಮೂಲತಃ ಕಲೆಯ ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪಗಳು, ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳಿನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಉಪಶಮನ ರೂಪದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬೀರಲು ಅವು ಯಾವ ಯಾವ ಬಗೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ಅನುಸಂಧಾನಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಕಲೆಯ ಮಿತಿ-ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಾದರೂ ಏನು? ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ಈ ಚರ್ಚೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ವಿಸ್ತಾರಗಳು ಸಾಗಿಬಂದಿವೆ.

ಈ ಚರ್ಚೆಗಳ ಸಮಗ್ರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಾಗ ಆ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ವಿಭಿನ್ನ ನಿಲುವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಈ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದ ಪ್ರಸ್ಥಾನಕಾರನು ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಂಡನೆಗೆ ತತ್ವದ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದಾನೋ? ಅಥವಾ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಕಲೆಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದಾನೋ? ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಂತೆ ಆತ ತಲುಪಿದ ನಿರ್ಣಯಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕ್ರಿಯಾಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯ-ತಂತ್ರವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಗ್ರ ಚಿಂತನೆ-ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವ ಅನೇಕ ಪರ-ವಿರೋಧಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೊಂದು ಕಾರಣ-ಕೇಂದ್ರವೂ ದೊರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಪಠ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೂ ನಾವು ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಆಂತರಿಕ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮೊಳಗಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದುದು ಈ ಕಾಲದ ತುರ್ತಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ನಾವು ಅದರ ತತ್ವದ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಅಥವಾ ಅದನ್ನೊಂದು ಕನ್ನಡದ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂದು ಬಗೆದು ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಎಂಬುದು ನಮಗಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಮಾಧ್ವ-ಸಿದ್ಧಾಂತದಂತಹ ಮತೀಯ ನೆಲೆ-ನಂಬುಗೆಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ ಹಂಬನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗಂತೂ ಈ ಎಚ್ಚರ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವಾದುದೂ ಅಹುದು.

ನಾವು ಯಾವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಈ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವುದರ ಮೂಲಕ ನಾವು ಅದನ್ನು ಕಾಣುವ ದಿಕ್ಕು-ದೆಲೆಗಳೂ ಕೂಡ ಹಲವು ಸಲ ತೀರ್ಮಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ತತ್ವ-ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಾಲಕೆಳಗಿನ ಸದ್ಯೋವರ್ತನಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದರ ಎದರು ಬಂಡೆದ್ದಿರುವ ಹಲವು ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬದಿ-ಸರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಮಾಧ್ವ-ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಹಲವು ದಾರ್ಶನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಗೆ ಹೊಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದ ತಕರಾರುಗಳೂ

ಇದ್ದೇಇವೆ. ಡಾ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್‌ರವರ “ಇಂಡಿಯನ್ ಫಿಲಾಸಫಿ” ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದ್ವೈತದ ಜೀವ-ತ್ರೈವಿದ್ಯದ ಮಂಡನೆಗೆ ಎತ್ತಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಇದ-ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಕಿಸಬಹುದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ, ಗಣತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೊಸ ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಒಡಲೊಳಗೆ ಸೇರುತ್ತ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಖಚಿತವಾದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿತವಾದ ಅನೇಕ ಚಿಂತನೆಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಲೇ ಬಂದವು. ಆದರೆ ಇದಷ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಪಾರಂಪರಿಕವಾಗಿ ಎರಡು ವಿರುದ್ಧವಾದ ತತ್ವ-ಬಣಗಳು ಎದುರಾದಾಗ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವಾದರೂ ನಮ್ಮೆದುರು ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ, ಚರಿತ್ರೆ, ತತ್ವ, ಪಠ್ಯ, ಅನುಭವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮೂಡಿದ ಹಲವು ಮೂಲಭೂತ ಸಂಶಯಗಳು ಒಡಮೂಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದ ಹಲವು ಕಚ್ಚಾ-ತತ್ವಗಳು, ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನುಪಡೆಂ ಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ ತನ್ನೆದುರಿನ ಪಾರಂಪರಿಕ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನಂತೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವು.

ಆದರೆ ದ್ವೈತದ ತತ್ವ-ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸಮಗ್ರ ಕಾರ್ಯಘಟಕದ ಹಿಂದಿನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವೇ ಅಷ್ಟು ಜಟಿಲವಾಗಿ ಏಕೆ ಹೊಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಂಡಿತೆಂದರೆ ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗೆ, ಆಳಕ್ಕೆ, ಇಳಿಯಲು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೊರತಾದ ಅನ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದ್ವೈತದ ‘ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್’ ಲೋಕದ ಪಂಡಿತರು ಹೇಳುವ ಮಾತು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೊಂದು ಕಲಾಕೃತಿಯೂ ಆಗಿ ಸಫಲವಾಗಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದಂತೆ ಪಾರಂಪರಿಕ ಓದುಗರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸಿರಬೇಕು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಸಂಗೀತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಒಳ ಉಪಾಯವಾಗಿಯೇ ರೂಢಿಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ತತ್ವದ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಘನತೆ ಮಾಸಬಾರದು. ಆದರೆ ಅದರತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಧ್ವನ್ಯಾಕರ್ಷಣೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಉಳಿಯಬಾರದು ಎಂಬುದು ಹರಿದಾಸರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯು ಬಹಳ ಆಳವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಧರ್ಮವೇ ಗೆದೆಯಬೇಕು, ಕಾವ್ಯಧರ್ಮದ ಚಿಲುವುಗಳೇನಿದ್ದರೂ ಅದರ ಸಕ್ರಿಯ ಅಡಿಯಾಳಾಗಿ, ಅದರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವರ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ಣದ ಧ್ಯಾನವೂ ಆಗಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗ, ಕೀರ್ತನೆ, ತ್ರಿಪದಿ, ದಂಡಕ ಯಾವುದೇ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಒಳ-ಹೋರಾಟ ಇದ್ದೇ ಇರುವಂತೆ ನಮಗಿಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಬರೀ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳು ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ದೂರ-ಸನಿಹದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಹೊಸ ಕಾಲದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಹೊಸ ಜೀವನ-ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಬಂಧದ ಸ್ವರೂಪಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಳೀಯತೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯ ದೈವಿಕತೆಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಒದಗುವುದು ತತ್ವ-ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಮಹಾನ್ ಪಲ್ಲಟಗಳ ಸಂಕೀತಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಪಲ್ಲಟಗಳ ಮೂರ್ತವಾದ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಮಾತು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದೀತು.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆ ಇದೆ. “ತಂಗಿಗ್ಗೇಳಿದನು ಕೃಷ್ಣ ಭಂದದಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಅತ್ತೆಯಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಸುದ್ಧಿ”. ಇದು ಅದರ ಪಲ್ಲವಿ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಮೊದಲ ಸಲ ಹೊರಟುನಿಂತ ತಂಗಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಆ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು

ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವನೀತಿ-ಪಾಠಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. “ಅತ್ತೆಯಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಸುದ್ದಿ” ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿನ “ಇರುವಂಥ” ಪದವನ್ನು ನಾವು ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಓದಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದು ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಅತ್ತೆಮನೆಯಲ್ಲಿ “ಇರುವಂಥ” ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ವಾಸ್ತವದ ಲೋಕದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮಾತು. ಆ ಅತ್ತೆಮನೆ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮಾತು. ಇನ್ನೊಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹೋದವಳು ಹೋಗಿ “ಇರುವಂಥ” ಅಂದರೆ ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಚಿತ್ರವೂ ಅಹುದು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೂ ಕೃಷ್ಣ ಹೇಳುವುದು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೀನು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಎಲ್ಲ ವಾಸ್ತವಗಳನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ‘ಇರು’ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಒತ್ತಾಸೆ ಇದೆ. ಒಂದು ಸಾಂದರ್ಭಿಕ-ಸದ್ಭಾವದ ಹಿತೋಪದೇಶವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿನ ‘ತಂಗಿ’ ಕೃಷ್ಣನ ತಂಗಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆ ಕೀರ್ತನೆಯೊಳಗಿನ ಆ ‘ತಂಗಿ’ ಲೋಕದ ಎಲ್ಲಾ ತಂಗಿಯರಿಗೂ ಹೇಳಿದ ‘ನೀತಿ’ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ, ಈ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀವಾದೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಸ್ತ್ರೀ-ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ-ಶೋಷಣೆ, ಲಿಂಗ-ಸಮಾನತೆ, ಮಾನವ-ಹಕ್ಕುಗಳ ಕಲ್ಪನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಲವು ಹೊಸ ಕಾಲದ ದರ್ಶನಗಳು ಇಂದು ಎಂತಹ ನಿಷ್ಕರ ಪರಂಪರವಾದಿಗೂ ಆತ ಪ್ರಾಂಜಲ ಮನುಷ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ಪುರಂದರದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಒಳಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮವು ಯಾವುದಾಗಿರಬೇಕು? ಎಂಬುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕರ್ಣಮಧುರವಾದ ಸ್ವರ-ಸಂಯೋಜನೆಯ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೂ, ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಸಹಿತವಾದ ‘ಸಾಹಿತ್ಯ’ದ ವಲಯವನ್ನು ಅದು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ ಅಧೀಕೃತ ಅಧಿಕಾರ ದಕ್ಕದ ಈ ರಚನೆ, ಆ ನಾದಲೋಕದಲ್ಲೂ ಕಾಡುವಂತಹದೇ. ಈ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಕಾಲದ ಕರ್ಕಶತೆ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ನಾವು ಅದರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಸೋಸಿಕೊಂಡು ಬರೀ ಅದರ ಶುದ್ಧ ನಾದಾಂಗ ಪಾಕವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ರಚನೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಜಾಮಾಡಿ ಅದರ ಶಬ್ದದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನಷ್ಟೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ಚರಿತ್ರೆಯ ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಅಸಹಜ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣ ಕೂಡ. ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ನಾನೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಗಣಕದ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದಾಸರ ಪದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹಲವು ದಾಸವಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುವ ಬಹಳ ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಕೀರ್ತನೆ “ಸಿರಿ ರಮಣ ತವ ಚರಣ ದೊರಕುವುದು ಹ್ಯಾಗಿನ್ನು ಪರಮ ಪಾಪಿಷ್ಠ ನಾನು” ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ ಅದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಎದುರು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸಾಲು ಇದು.

**“ಸಾಕಲ್ಯದಿಂದ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮದಭಿಷೇಕ ಆಕಳ್ಳಾಲಲ ಮಾಡದೇ
ನಾಕೆಂಟು ನಾಯಿಗಳ ಸಾಕಿ ಮನೆಯೊಳು ಬದುಕಬೇಕೆಂದು
ಹಾಲು ಹೊಯ್ತೆ”**

ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನನಗಂತೂ ಏನೂ ಸಮಸ್ಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಯೂ-ಟ್ಯೂಬಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಟ್-ಚಾಟ್ ತರಹದ ಚರ್ಚೆ ಇತ್ತು. ಚುಟುಕಾದ ಸಾಲುಗಳ ಚರ್ಚೆ ಅದು. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಅಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದ್ದರು. “ದಾಸರು ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಲೂಡಿಸಿ ಪಾಲಿಸುವುದನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಏಕೆ ಕಾಣಬೇಕು?” ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಯಾರೋ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು “ದಾಸರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮದ ಪೂಜೆ ಮುಖ್ಯ, ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹಾಲೆರೆಯುವುದು ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯದ ಕೆಲಸ. ಮುಖ್ಯವಾದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಮುಖ್ಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಂಬುದು ಅವರ ನೀತಿ” ಎಂಬ ಉತ್ತರವೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಬಗೆಯ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕೇಳಿದ್ದರು “ನನಗೆ

ಆಸ್ತಿಕತೆ ಇಲ್ಲ. ನಾಯಿಯನ್ನೇ ನಾನು ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅದರ ಪಾಲನೆಯೇ ನನ್ನ ಪೂಜೆ” ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ದಾಸರು ಏನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರೆಲ್ಲ ಕಲಿಗಾಲದ ಪಾಪಿಗಳು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಸುರಕ್ಷವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವಿಂದು ಪ್ರಾಣಿದಯೆ, ಜೀವಸಂಕುಲ-ರಕ್ಷಣೆ ಇಕಾಲಾಜಿ, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಆವೃತ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನಾಗಿಯೇ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಜಾರಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ವಾಸ್ತವದ ನಡುವೆಯೇ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯ-ಪ್ರೇಮಿಯು ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮ ಯಾವುದು? ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಕ್ರಮ ಯಾವುದು? ಇವೆಲ್ಲ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುತ್ತ ಇಂದು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿವೆ. ಆರಾಧನೆ-ಅನ್ನ ಸಂತರ್ಪಣೆ-ಭಜನೆ-ಪ್ರವಚನ-ಸಿ.ಡಿ.-ಮಡಿಯ ಕುಕ್ಕರು ಈ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ನೆಚ್ಚಿ ನಾನು ನನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಾಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಇಂದು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಅವರೊಳಗಿನ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿಸಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕಿದ್ದು ಆ ಜನಾಂಗ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೇಳಬಹುದಾದ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯ-ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ವೈಚಾರಿಕ ಆತಂಕಗಳು ಇಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ-ಪಕ್ಷದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೇ ಕಾಣುವ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಇಂದು ಅದನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಬಲದಿಂದ ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಸದಸ್ಯರ ಸಾಂಘಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಚಂಬಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿ.ವಿ.ಗಳೂ, ಅಕಾಡೆಮಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಲಯಗಳಲ್ಲೂ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಆ ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ-ಅದರ ಸಾಂಗೀತಿಕ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಸವಿಯನ್ನು ಸಾರುವ ಪ್ರಮೇಯಕ್ಕಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತಗೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಸುಮಾರು 3-4 ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಚಂಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರಾಚನಿಕ-ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವಂತೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹೋದ ಈ ರಚನಾಕಾರರ ಪಾಠ್ಯಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ನಮ್ಮ ನವ-ಶಿಕ್ಷಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಲಿಟ್ಟ ತಕ್ಷಣ ಅಂಟುವ ಹಲವು ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳ ಗಾಳಿ-ಬೆಳಕುಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿರಮಿಸಲು ಕೂಡ ಬಿಡಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾ-ಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಆಧುನಿಕ ಬಗೆಯುವಿಕೆಗಳು. ಆ ಎಲ್ಲ ಗುಹ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುನ್ನಡೆದು ಪರಿಕಿಸಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಜೀವನಸತ್ವವನ್ನೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.

ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಲದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಪರಿಕಿಸಲು ಒಂದು ಬಗೆಯ ತತ್ವ-ಸಾಪೇಕ್ಷತೆ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಸಾಪೇಕ್ಷತೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಆದ್ಯದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕಾಲದ ಹಾಗೂ ಆ ಕಾಲದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅದು ಬಹಳಷ್ಟು ಊಹಾತ್ಮಕವಾದುದು ಆಗಿರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದ್ದಾಗಲೂ ನಾವು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಅವರ ರಚನೆಗಳೊಳಗಿನ ಆಶಯ-ಆಕೃತಿಗಳ ಆಕಲನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕಾಲ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ “ಉತ್ಸವದ ನಂತರದ ಶೂನ್ಯ”ದ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡದ ಹರಿದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎರಡನೇಯ ಘಟ್ಟದ ಮುಕ್ತಾಯ ಹಂತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನ ಆಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸತ್ತೆಯ ಆಕ್ರಮಣ-ಹಿಂಸೆ-ಕ್ರೌರ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟ ಕಾಲವೂ

ಅದಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ವಿಜಾಪೂರದ ಸುತ್ತಲಿನ ಭೌಗೋಲಿಕ ಪ್ರದೇಶವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರಲಾರದು. ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜ್ಯ-ವಿಸ್ತರಣೆಯು ಕೂಡ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಮನೆತನದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಆ ಕಾಲದ ಕೆಳ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಪರಂಪರಾಗತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ-ವಿತರಣೆ, ಪೌರೋಹಿತ್ಯ, ಇವುಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಾಲವದು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಿಗೆ ತುಳಸೀಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಜಮೀನುಗಲಿದ್ದ ಬಗೆಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ ದಾಸರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪೂರ್ವಜರು ಆ ಹೊಲಗಳನ್ನು ಲಾವಣಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೃಷಿ ಎಂಬ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವ ಆಗಲೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಈ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೇನೂ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ತಂದೆಯವರು ಕಾಖಂಡಕಿಯಿಂದ ಬಾಗಲೂಕೋಟೆಗೆ 'ಮೈಗ್ರೇಟ್' ಆದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ತಿಳಿಯವು. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಮನೆತನ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳ ಘನತೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಪರಿಸರದ ಮನೆತನವಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅವರದು ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಪರಿಸರದ ಮನೆತನವಾಗಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಮನೆತನ ಮಾಧ್ವ ಮನೆತನ. ಅದೂ ಉತ್ತರಾದಿಮಠದ ಮೂಲದ ಮನೆತನ. ಆ ಕಾಲದ ಈ ಮಠದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪವೂ ದಾಸರ ಒಟ್ಟೂ ಸಾಧಕ-ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾವು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ತಮಗೆ ತಿರುಪತಿಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಅನುಗ್ರಹವಾದಮೇಲೆ, ಇಡೀ ಮಾಧ್ವ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ತಿಳಿಯಲು, ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಉತ್ತರಾದಿಮಠದ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾಭಿನವತೀರ್ಥರ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಆ ಮಠವೇ ಒಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಗೆಗೆ ಮಾಧ್ವಮಠಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಆಧುನಿಕ ಆಕರಗಳು ನಮಗೆ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಮೆಕಂಠಿಯು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಧ್ವ ಕೈಫೀಯತ್ತುಗಳು, ಮಾಧ್ವ ಶಾಸನಗಳ ಈಗ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿನ ದಾಖಲೆಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಸತ್ಯಾಭಿನವತೀರ್ಥರು ಉತ್ತರಾದೀಮಠದ ವೈಭವವನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದ ಹಲವು ಪರಿಕ್ರಮೆಗಳು, ಆ ಮಠವು ತನ್ನೆದುರಿನ ರಾಜಧರ್ಮದ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಾನೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 1931ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ “ಸತ್-ಕಥಾ” ಎಂಬ ಉತ್ತರಾದೀಮಠದ ಯತಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭೀ.ಸ್ವಾ. ಕಮಲಾಪೂರ ಅವರು ಸತ್ಯಾಭಿನವತೀರ್ಥರ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ರೀಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಮಠದಲ್ಲಿಯ ನಿತ್ಯಕ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಿಂದ ನಡೆಯಲಾರಂಭವಾಗಿ ಈವರೆಗೂ ಅದು ನಡೆಯುತ್ತಲಿದೆ. ವಿವಿಧ ಸೇವೆಗಳಿಗೆಂದು 64 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಮುಖ್ಯ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು. ಎಡ-ಬಲ ಸೇವಕರು, ಇಬ್ಬರು ಸೇನಾಪತಿಗಳು, ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಮುಂತಾದವರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ರೂಪಾಲಂಕಾರಗಳೂ, ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರದ ಉಪಕರಣಗಳೂ, ಸುವರ್ಣ ಹಾಗೂ ರತ್ನಖಚಿತ ಭತ್ತ-ಚಾಮರಗಳೂ, ತುಪ್ಪದ ದೀಪಗಳೂ, ಕುದುರೆಗಳೂ, ಗಜಗಳೂ, ಆಕಳುಗಳೂ, ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಂತೆ ನಿತ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯತೊಡಗಿದವು. 1) ಆಮಂತ್ರಣೋತ್ಸವ 2) ಶ್ರೀಗುರುಪಾದಾರ್ಚನ 3) ಪಂಚಾಂಗಶ್ರವಣ 4) ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ನಾನ 5) ಜಪ 6) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ 7) ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ವಿಸರ್ಜನೆ 8) ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ನವರತ್ನಾಭಿಷೇಕ

9) ಕೂರ್ಮ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕ 10) ದೇವತಾರ್ಚನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವೇದ ಪಾರಾಯಣ 11) ಸಪ್ತ ಮಾಲಾರ್ಪಣ 12) ಚಿಕ್ಕ ಅಲಂಕಾರ ಮತ್ತು ಮಹಾ ನೈವೇದ್ಯಗಳು 13) ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಜವನಿಕಾ ಪಿಡಿಯುವುದು 14) ಬಂಗಾರದ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ನೈವೇದ್ಯ 15) ಪಾನೀಯ ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆ 16) ವ್ಯಾಸಪೂರ್ವರಿಗೆ ಕನಕಾಭಿಷೇಕ ಆಮೇಲೆ ಮೂಲರಾಮ, ವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸುವುದು..... ಈ ಎಲ್ಲ ಏರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಆಗ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜನೋಲಗದ ಶೋಭೆಯು ಬಂದಿತು.

ಕಮಲಾಪೂರ ಅವರ ಈ ಒಟ್ಟು ಬರಹ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಸಮಕಾಲೀನ ಉತ್ತರಾದೀಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹಲವು ಪಲ್ಲಟಗಳ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ನಮ್ಮೆದುರು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಕಮಲಾಪೂರರಿಗೆ ಅದು ಸತ್ಯಾಭಿನವತೀರ್ಥರ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ, ಭಕ್ತಿಯ, ಭಾವಪೂರ್ಣ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಉತ್ಸಾಹದ ಲಯದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಈ ಬರಹವನ್ನು ಉತ್ತರಾದೀಮಠದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಯಾವ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೇಲೆ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಧನಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕುದಿಗಾಣವು ನೆಲೆಯೂರಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕ್ರಾಂತ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳೇನು? ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ವಿಷಯ. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ತನ್ನೆದುರು ಕಂಡ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮತಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ವಿಪ್ಲವದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ವಾಸ್ತವವು ತುಂಬ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವ ಅತಿ ದಟ್ಟವಾದ ಬಹಿರುಪಾಧಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನಕ್ಕೂ ಅದೂ ಒಂದು ಕಾರಣ-ಮೂಲವೇ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂತ್ಯಾಸರಾಗಿದ್ದವರು ಎಂದೇ ಎನ್ನಬೇಕು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೂ-ಬಡತನಕ್ಕೂ ತಾಳೆ ಹಾಕುವ ಒಂದು ಅಸಹಜ ಮಾತು ಮೂಡಿದ್ದು ತೀರಾ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಪಶ್ಚಿಮದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹುಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನದ 'ಬೇಕು' ಗಳು ಅಸಹಜವಾಗಿ ಹುಚ್ಚಿದ್ದು ಕುಣಿಯುವುದು ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಆದ ದಿನಗಳಿಂದ ಈ ತಿಳಿವು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಆತ ಅಲ್ಪ-ತೃಪ್ತ ಜೀವಿ. ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಗಳ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಆತ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಬಯಸಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದ ಸಮಾಜವೂ ಕೂಡ ಆತನ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾತ್ವಿಕ ಬದುಕಿನ ಪ್ರಭಾವದ ಫಲವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆದು, ಆತನಿಗೆ ಆತನ ಅಲ್ಪ ಅಗತ್ಯಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಬಗೆಯಲ್ಲೇ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಬದುಕಿಗೆ ಬಡತನ ಆತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಾಡಿರಲಾರದು. ಅವರದು ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ವ-ಶೀಲವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹುಡುಕಾಟದ ಹಂಬಲದ ಬದುಕಾದದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡಿರಲಾರದು. ಅವರ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಬಿರುನುಡಿಯ ಮಾತು, ಅವಳ ರಂಪದ ಸ್ವಭಾವ, ಕಾಟ ಕೊಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಇವೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಬಿಡುಗಡೆಯ ತುಡಿತಕ್ಕೆ ನೆಪಗಳಾಗಿರಬೇಕೆ ಹೊರತು ಆ ಅತ್ತಿಗೆಯ ವರ್ತನೆ ಒಂದು ಸ್ಪೋಟಕ ಉಪರತಿಯಕೇಂದ್ರವೇನಲ್ಲ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಸದಾಕಾಲವೂ ನಿಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ದೈವಿಕ ಸಾದನೆ ಇವುಗಳ ನಿರಂತರ ಅಂತರಂಗದ ಶೋಧದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿದ್ದ "ವೆಂಕಣ್ಣ" ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸನಾಗಲು ದೈವವೇ ಆ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿತ್ತು ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಾದೀಮಠದ ಹಲವು ಯತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸ್ತೋತ್ರರೂಪಿ ಕೀರ್ತನೆ, ಸುಳಾದಿಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಪೀಠಸ್ಥರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪರಮ ಆದರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಮರೀಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪಲ್ಲಟಗಳು

ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಆತಂಕವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವಾದ ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಅವರ ಆಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಬಲ ಸಂಕೇತವೇ ಆಗಿದೆ. ಬರೀ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರು ಇಡೀ ಹೊರ-ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಅದರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಹೊರಬರಬೇಕಾದ ಒಂದು ಬಂಧನವನ್ನಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿಯತ್ತ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥವಾದಾಗ 'ಇಹ'ವು ಒಂದು ಮೀರಬೇಕಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಕಾಣುವದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟದ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಎರಡನೇ ಘಟ್ಟದ ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಇಂಥವರ ಒಟ್ಟು ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆಯಾದರೂ ಈ 'ಇಹ'ವೂ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಹೊರಬರುವ ಧ್ಯೇಯೋದ್ದೇಶಗಳ ಕಾರ್ಯೋಜನೆಗೆ ಆತಂಕವನ್ನೇನು ಒಡ್ಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಗೆಯ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೆ. "ತಂಗಿಗ್ವೇಳಿದನು ಕೃಷ್ಣ ಚಂದದಲಿ ಬುದ್ಧಿ" ಕೀರ್ತನೆಯು ಮದುವೆ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯು ವೈದಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಾಳಿ ಬಾಳಬೇಕಾದ ಬಗೆಗೆ ಬಹಳ ಕಳಕಳಿಯಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತದೆ. ಗೋಪಾಲದಾಸರ "ಬರಗಾಲವಲ್ಲವಿದು ಬಳಲದಿರಿ" ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಧಾನ್ಯಗಳು ಆಹಾರವಾಗಿ ಒದಗುವ ಪರಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಹಲವು ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಲೇ ಬರಗಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲೂ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಬಹಿರ್ಮುಖ ಚಿಂತನೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತದಾದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಸಂಚಾರೀ-ಚಿಂತನೆ ಎಂದೇ ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾಯೀ ಚಿಂತನೆಯ ತೂರ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಎಲ್ಲದರ ಹೊಣೆಯನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅದು ಅವನ 'ಲೀಲೆ' ಎಂಬ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ, ಧನ್ಯತೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದನ್ನು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಟ್ಟು ದೃಷ್ಟಿಯು ಮನುಷ್ಯರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕರ್ಮ-ಪುನರ್ಜನ್ಮ-ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಏಕೈಕ ಕಾರಣ-ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುವಂತಹ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅವರೂ ಕೂಡ ಅಪ್ಪಟವಾಗಿ ಅಂತರ್ಮುಖೀ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಚಿಂತಕರು. ಅನುಭಾವದ ಅಗಮ್ಯತೆ, ಹಾಗೂ ತಾವು ಪಡೆದ ಮಾಧ್ವ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅರಿವು ಇವುಗಳ ಹೃದಯವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಳಗೆ ನಿಬದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡವರು.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಬಾಹ್ಯ-ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕರ್ಕಶತೆ, ಕ್ರೋಧಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಉದಾಸೀನತೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಅವರ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ಧ್ಯಾನವು ಆಬಗೆಯ ಆಸ್ತಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದ ಇಂದಿನವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಯೇ ಕಾಡಿತು. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಹಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಈ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಅವರ ಈ ಬಗೆಯ ದರ್ಶನದ ಮಾದರಿಯನ್ನಾಗಿ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು.

ಚಂಚಲನದಿರು ಚತುರನಾಗೋ ಮನವೇ

ವಂಚಿಸದೆ ಸಕಲವನು ಹರಿಗೆ

ಸಮರ್ಪಿಸೋ ಮನವೇ

ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ರಚನೆ ಏಕೆ ಈ ಲೋಕದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಚಿಂತನೆ ಅರ್ಥಹೀನವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಹಳ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ದೇಶ-ನಾಡು-ಭಾಷೆ-ಮನೆತನ-ಸಮಾಜ-ಹಲವು ವಾಸ್ತವದ ಪರಿಸರಗಳು-ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬದುಕುವ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಕೊಳೆ-ಕಸ, ಕ್ರೋಧ-ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಾಧಿತವಾಗದಂತಾದರೂ ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ

ಒಂದು ನೇತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವು 'ಚಂಚಲ' ವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸರ್ವನಿಯಾಮಕತ್ವ ಮತ್ತು ಕಾರುಣ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಘನಿಷ್ಠವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವುದಾದರೆ ನಾವು ಈ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಮೀರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಿರುವ ಒಂದೇದಾರಿ ಎಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಬದುಕಿನ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಆದ' ವಿಷಯವನ್ನು 'ಆಗುವಂತೆ' ಮಾಡಿದವನೂ ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಮರ್ಪಣೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನ ತಿಳಿವು-ಶಿಕ್ಷಣ-ಅಹಂಕಾರ-ಇರುವಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಅಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಹಾಗೆಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ 'ನಾನು' ಎಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಲವು 'ವಂಚನೆ' ಗಳಿಗೆ ಈಡಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಈ ಒಳ-ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಾರೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಪಲ್ಲವಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಅಪಾಯದ ಎಚ್ಚರದ ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಚಂಚಲತೆ ನೀಗಲು ಆತ ಏನನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು? ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಹೇಳುವಂತೆ-

ಯಾರು ನಿನ್ನವರೆಂದಿ ಅವರು ಅಗಲದರೋ ಕಡೆಗೆ

ಭೂರಿ ಸಂಪದವೆಲ್ಲ ಎರವಾಯಿತೆ

ಜ್ಯಾರುತಿದೆ ಆಯುಷ್ಯ ಕ್ಷಣಲವ ಅನುಗುಡದೆ

ನಾರಸಿಂಹನ ನಂಜ ಸುಖಯಾಗೋ ಮನುಜ

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಎರಡು ಪ್ರಖರವಾದ ಜೀವನ-ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವು, ಇವರು ನಮ್ಮವರು, ಇವರು ನಮ್ಮ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒದಗುವವರು ಎಂದು ಯಾರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರನ್ನು ಅಗಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಯುಷ್ಯವು-ಇಬ್ಬರ ಆಯುಷ್ಯವೂ-ಕ್ಷಣಲವ ಅನುಗುಡದೇ ಅವಿರತವಾಗಿ ಜ್ಯಾರುತ್ತಿದೆ. ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ನಾನು ನನ್ನವರನ್ನು ಅಗಲಬಹುದು, ನನ್ನವರೇ ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಬಹುದು. ಏನಿದ್ದರೂ ಅಗಲುವಿಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇಷ್ಟು ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಈ ಜೀವ-ಸಂಬಂಧಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ನಂಬಿ ನಾವು ಮೋಸ ಹೋಗಬಾರದೆಂಬುದು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ನಮಗೆ ನಂಬಲು ಇರುವ ಏಕೈಕ ಆಸರೆ ಎಂದರೆ ಆ ನಾರಸಿಂಹನ ಪಾದವೇ. ನರಸಿಂಹದೇವರನ್ನು ದ್ವೈತದ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿತ್ವದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ, ಅಭಯಕ್ಕೂ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ ಒಳನೋಟವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಸೂಕ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನ ಅಂದರೆ ಅಗಲುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಜ್ಯಾರುತ್ತಿರುವ ಆಯುಷ್ಯದ ಗತಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ, ಆಳವಾಗಿ, ಅಳೆಯುವದರ ಮಹತಿಯನ್ನು 'ನಾರಸಿಂಹನ ನಂಬಿ' ಎಂಬ ದ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳಿನ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಹಲವು ದಾರಿಗಳನ್ನೂ, ಉಪಶಮನಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವ ಹಲವು ತತ್ವಗಳಿವೆ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿವೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿವೆ, ರಚನೆಗಳಿವೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ, ಸಂತ-ಮಹಂತರಿದ್ದಾರೆ, ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಿಯೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಜೀವನದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಭಿನ್ನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಲ್ಲ, ವಿವರಿಸಬಲ್ಲ ಧೀರರಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಯಾರನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುವುದು? ಇವರು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಒಡಮೂಡಿ, ಭಾವವು ಸ್ಫುರಿಸಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾವು ಅದರ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸುಖ, ಶಾಂತಿ, ನೆಮ್ಮದಿ, ಪರಿಹಾರ, ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯೂ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಮೋಸದ ಪ್ರಕರಣ. ನಾವು ನಮ್ಮನ್ನೇ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಂಗ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಾವು ತಪ್ಪು ದಾರಿ ತುಳಿದು ನರಕಾದ್ಯನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಾಸರು ಹೇಳುವರು-

**ಅಲ್ಪ ಸುಖಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಸುಖ ಮರೆವೆ
ಕಲ್ಪ ಕಲ್ಪಕೂ ನಿರಯನುಣಲುಬಹು
ಅಲ್ಪರೂಪ ದೇಶದಲ ಭ್ರಾಂತನಾಗ
ಶೇಷತಲ್ಪನ್ನ ಮೊರೆಹೋಗೋ ಮನವೆ.**

ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಪಾಯದತ್ತ ನಮ್ಮನ್ನು ಜಾಗರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ನಮಗೆ ಸಿಗುವ ಅಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಅದರಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟು ಅಥವಾ ಆ ತ್ವರಿತ-ಫಲದ ಸವಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅಲ್ಪರ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪು ದಾರಿ ತುಳಿದು, ಪಾಪ-ಸಂಚಿತರಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಗಳ ಕಾಲ ನರಕವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ತಪ್ಪು ಕರ್ಮಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ನಾವು ಅಲ್ಪರುಪದೇಶಕ್ಕೆ ಭ್ರಾಂತರಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಈ “ಅಲ್ಪರ ಉಪದೇಶ” ಎಂಬ ಮಾತು ಯಾವ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳುವ ಒಂದು ಮಾತೆಂದರೆ ‘ಅನೇಕ ಸುಖ’ ಕೊಡುವ ತತ್ವವನ್ನು ನಾವು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಅನ್ಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ವವು ಮಾಧ್ವ-ತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಎಂಬ ಬಗೆಯ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಅಂದರೆ ದಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಮಧ್ವ-ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಒಂದೇ ನಿಜವಾದ ಅನೇಕ ಸುಖ ಕೊಡುವ ಕೇಂದ್ರ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ‘ಅಲ್ಪರುಪದೇಶ’ವೇ. ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ದಾಸರ ಮಾಧ್ವ-ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಚಲ ನಂಬಿಕೆಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಕೀರ್ತನೆಯ ಮೂರನೆಯ ನುಡಿಯು ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಯ ಮಾತನ್ನೂ ತಾನೇ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತ, ಎಲ್ಲವೂ ಆ ಭಗವಂತನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಅಗಲುವುದು, ಆಯುಷ್ಯ ಜಾರುವುದು, ಅಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪರುಪದೇಶ ಪಡೆದು

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಭ್ರಾಂತನಾಗುವದು, ಈ ಕರ್ಮಗಳೂ ಕೂಡ ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆವ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎಂಬ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಘನೀಕರಣಗೊಂಡು ದಾಸರು ಒಂದು ಬಗೆಯ ತೀರ ಆರ್ತವಾದ ಸಲುಗೆಯ ಲಯದಲ್ಲಿ ಆ ಭಗವಂತನೊಂದಿಗೇನೆ ಒಂದು ಆಪ್ತವಾದ ಅಳಲನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ನಿನ್ನಿಂದೆ ಬಂಧವ ನಿನ್ನಿಂದೆ ಮೋಚನೆ
ನಿನ್ನಿಂದೇ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟೇಶನೊಲುಮೆ
ಎನ್ನ ದಣಿಸದಿರಿದು ಇದರಿಂದ ತಪ್ಪಿದರೆ
ಘನ್ನ ಗುರು ಮಧ್ಯೇಶನಾಣೆ ನಿನಗಿಹುದೋ

ಈ ಇಡೀ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆರ್ತತೆ ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ತೀವ್ರವಾದ ಮಿಡಿತವಿದೆ. ತಪ್ಪು-ಸರಿ, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ, ಅಲ್ಪತೆ-ಅನಲ್ಪತೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಚರ್ಚೆ-ಚಿಂತನೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವೆಂಬುದು ಒಂದು ಸಂಚಾರೀ ಸತ್ಯವಾದರೂ ಕೊನೆಗೂ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗವು ಆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವಂತಹುದು ಎಂಬ ಸ್ಥಾಯೀ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಸಾಧಕನ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ತೂರ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ವಚನ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಆತ್ಮ-ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಉಜ್ವಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಇದಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮೊದಲೆರಡು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಇದನ್ನು, ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ (ಎತ್ತರಿಸುತ್ತಲೆ) ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನಾದರೂ ಆಗುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮಗೆಲ್ಲಿದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಬಲ ಸತ್ಯವೂ ದಾಸರಿಗೆ ಕೊನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿದೆ.

ಈ ಇಡೀ ಕೃತಿಯ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನ ಒಳ-ಚಿಂತನೆಯ ಗತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಗಳೆರಡೂ ಒಟ್ಟೋಟ್ಟಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ತಲುಪುತ್ತವೆ. ಜೀವನದ ದುಃಖ, ಆ ದುಃಖವನ್ನು ನೀಗುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳು

ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುವ ಹಲವು ಅಡೆತಡೆಗಳು, ಅದರ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳು ಅವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಇರುವ ದಾರಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಹೇಗೆ ಸಾಧಕನ ತಿಳಿಯುವ ಅಹಂಕಾರವೂ ಇಳಿದು ಹೋಗಿ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅನನ್ಯ ಅರ್ಪಣೆ ಒಳಗೆ ಅರಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ಅದ್ಭುತವಾದ ಚಿತ್ರಣ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಈ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ನಾವು ಇದೇ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಡಿಕಿರಿದಾಗಿ, ದಟ್ಟವಾಗಿ, ನೆಲೆ ನಿಂತದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ದಾಸ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಾಲನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕೃಷ್ಣ ಸಂಕಥನದ ವಿಶ್ವವು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಲ್ಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ದಾಸರ ಬಿಡಿ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಪಡೆದ ಪಾಲು ಹಾಗೂ ಅವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ ದಶಮಸ್ಕಂಧ ಭಾಗವತ ಎರಡನ್ನೂ ನಾವು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಅವರ ರಚನೆಗಳ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾವವೆಂದರೆ ಜೀವದ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನ ಹಾಗೂ ಅದರ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಅಂತರಂಗದ ಮೊರೆತವಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ವಿನೀತ ಬಾಗು-ಬಳಕುಗಳನ್ನು ನಾಟ್ಯೀಕರಿಸುವ ರಚನೆಗಳ ಭಾಗ. ಇನ್ನುಳಿದಂತೆ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರ-ದೇವತೆಗಳ, ಯತಿಗಳ, ಕುರಿತಾದ ಅವರ ಸ್ತೋತ್ರ-ರೂಪೀ ರಚನೆಗಳು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ದೀರ್ಘರಚನೆಗಳೂ ಕೂಡ ಹಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಧಕನು ಅಂತರಂಗದ ಸಾಧನೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹಲವು ಮಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಿಗೆ ಈ ಲೋಕದ ಬದುಕಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಅವಶ್ಯವಾದ ನೀತಿಯ ನೆಲೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಯಾವ ದರ್ಶನಗಳಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು, ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಪ್ರಪಂಚದ ಒಂದು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದ ನಂತರ ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬಹುದೇನೋ.

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ನೀತಿ ಎನ್ನುವುದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿಯೂ ಬೇಕು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿಯೂ ಬೇಕು. ಈ ನೀತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಸುಖ ಮತ್ತು ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಅನನ್ಯನಾಗಿರುವುದು-ಅಂದರೆ ಮಧ್ಯರ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಕಾಲವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲವಾಗಿರುವುದು ಈ ಎರಡು ಚಿರಸತ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ನೀತಿ ಎಂಬುದರ ನೆಲೆಯೇ ಬಹಳ ಸಲ ಅಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ನನ್ನ 'ಸುಖ' 'ಸುರಕ್ಷಿತತೆ' ಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದಾಗ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆಯೂ, ನಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ, ಒಂದು ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಪ್ಪಂದವೇ 'ನೀತಿ'ಯ ಮೂಲ ತಳಹದಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ನಾವು ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದಂತೆಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವಷ್ಟು ಉದಾರರಾದಾಗ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದೇ ಈ ನೀತಿ-ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲ ತೊಡಕಾಗಿದೆ. ಮಗನಿಗೆ ಅಪ್ಪ, ಚುನಾಯಿತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ಪ್ರಜೆ, ಶಿಕ್ಷಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ, ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿಯರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು 'ಕಾನೂನು' ರಚನೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಬದುಕಿಗೆ ಕಟಿಬದ್ಧವಾಗುತ್ತಲೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ನಮಗೆ ಅಂತಹುದೊಂದು ಅಲಿಖಿತ ಕಾನೂನನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಅಘೋಷಿತ ನಂಬಿಕೆ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಆಚಾರವೂ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸೃಜನಶೀಲವಾದ ಮನಸ್ಸೊಂದು ಕಲೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೀತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ 'ಇರಬೇಕಾದ ನೀತಿ' ಮತ್ತು 'ಇರುವ ನೀತಿ' ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸಂಘರ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಜನೆ ಎರಡೂ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಂಥ ಒಂದು ಮತೀಯ ಧರ್ಮೋ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರು ಈ ನೀತಿಯ ಲೋಕದ

ಬಗೆಗೆ ತಳೆಯುವ “ನೀತಿ”ಯೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಗಲುವಿಕೆ, ಜಾರುವ ಆಯುಷ್ಯ, ಅಲ್ಪರುಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಡುವ ಭ್ರಾಂತಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಇಹ’ದ ಇರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಯಾವುದೇ ‘ನೀತಿ’ ಯನ್ನು ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಹವೆನ್ನುವುದು ಇರುವುದೇ ಅದರ ಹಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಬಾರದಂತೆ ಅದನ್ನು ದಾಟಲು. ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ‘ಇಹ’ದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಂಗನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬುದೇ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಆ ಹಂಗನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವವರೆಗಾದರೂ ಯಾವ ಸಾಧಕನೂ ಈ ಇಹದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ಸುತ್ತಲೂ ಅನ್ಯ ಜೀವ-ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಜಗತ್ತೂ ಇದೆ. ಅದು ಇಹವನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿ ಬಾಳುವಂತಹುದೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ತನ್ನದೇ ಕಾಲೋಚಿತ ನೀತಿಯ ಬಲೆಗಳನ್ನು ತನಗಾಗಿ, ತನ್ನವರಿಗಾಗಿ, ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಇರಬಹುದು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಸುತ್ತಲೂ ಕೂಡ ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆಯ ಕಿಲ್ಲಾದ ಪ್ರದೇಶ, ತುಳಸೀಗೇರಿ, ಬಾದಾಮಿಗಳ ಅವರ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಈ ಭೂಗೋಲಗಳಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಇತರ ಹಲವರೊಡನೆಯೇ ದಾಸರೂ ಬಾಳಿ ನಡೆದವರು. ಆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ‘ನೀತಿ’ ಗಳು ನಿಯಮಗಳಾಗಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಬಂಧನವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ವೈದಿಕತೆಯೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಎರಡು ಪ್ರಬಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳೆಂದರೆ ವಿರಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯವಾದ ಶರಣ್ಯತೆ. ಈ ಬಗೆಯ ದೇಶ-ಕಾಲದ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಚ್ಯುತಗೊಳ್ಳದ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರೇರಿತ ‘ನೀತಿ’ ಯೊಂದು ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮೋಪಾಸಕ ಸಾಧಕರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೂ ರೂಢಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. “ಚಿನ್ಮಯ ಚರಣಕ್ಕೆರಗದೆ ಇಹ ಉನ್ನತ್ತರ ನಮಿಸುವ” ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಬದುಕುವುದೇ ಈ ಲೋಕದ ಬಲುದೊಡ್ಡ ನೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದೇ ಸಾಲು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ‘ನೀತಿ’ ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಬಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಅಂದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಲೋಕದ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಇರುವ ನೀತಿವಂತರಲ್ಲ ಅವರು. ಲೋಕದ ಹಂಗನ್ನು ಹರಿದುಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗುವ ಸಾಧಕರು. ಅದು ಆಗುವವರೆಗೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ 'ನೀತಿ' ಯನ್ನು ಅವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿ ಎಂಬುದಂತೂ ಸತ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಇದು ಇಹದ ಸಂಬಂಧದ ಎಳೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಳ್ಳದಂತೆ, ತನ್ನ ಸಾಧಕ ಬದುಕಿನ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿ. ಲೋಕನೀತಿಗೂ, ಧರ್ಮ-ನೀತಿಗೂ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅಂತರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕೂಡ ಈ ನೀತಿ ನಿರುಪಣಾ ವಿಧಾನದ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗವೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಇನ್ನೊಂದು ಬಹುಶ್ರುತ ರಚನೆಯು ಈ ಬಗೆಯ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಧರ್ಮನೀತಿ' ಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

“ಅನುದಿನಾ ಭವಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಭವತರಂಗ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತಿಹೆ” ಕೃಪಿಡಿಯೊ, ಜನಕ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ” ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ರಚನೆಯ ಮೊದಲ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು “ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಮಾಡದ ಘಾವಂತವೆಂದು ಹೀನ ಜನರು ಪಾಳತಿಟ್ಟರೇನು ಹೇಳಲೋ” ಎಂಬ ಒಂದು ಮೊರೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆಯೇ “ನೀನೇ ಪಾಲಿಪ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ದೇಶಿಗನೊಬ್ಬ ಕೆಡಲು ಹಾನಿ ಹೆಚ್ಚಳ ನಿನ್ನದಲ್ಲೇ ದೀನ ದಯಾಳೊ” ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತೂ ಅಲ್ಲಿದೆ, ಅಂದರೆ “ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡದ ಅಘಾವಂತ” ಎಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದದ ಒಂದು ಅಳುಕೂ ದಾಸರನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ತಕ್ಷಣ ಅದು ಹಾಗೆ ಆಗುವುದೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಹೊಣೆಯೂ ಅವನದೇ ಎನ್ನುವ ಒಂದು ತಕರಾರಿನಂತೆ ಕಾಣುವ ಸಮಾಧಾನವೂ ದಾಸರಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ “ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರದ”

ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಹಲವು ಕಾರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜದ ಲೋಕನೀತಿಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ದಾಸರು ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಕೂಲಿಸು ಎಂದು ಬೇಡದೆ, ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ನನ್ನನ್ನು “ಅಘಾವಂತ” ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಅವರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯೇ ಅವರೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮನೀತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂಕೇತವೇ ಆಗಿದೆ.

ಲೋಕ-ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಲೋಕನೀತಿ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ದಾಸರಿಗೆ ಇರುವ ಉದಾಸೀನತೆಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಇನ್ನೊಂದು ಲೋಕ-ವಾಸ್ತವದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ-

**ಚಿತ್ರವೇಗಕವಧಿಯಿಲ್ಲ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕಂಡಕಡೆಗೆ
ಸುತ್ತುತ್ತಿಹುದು ತನ್ನ ದಳವ ಕೂಡಿ ರಂಗಯ್ಯ
ಕರ್ತಾ ನಿನ್ನ ಪಾದದಡೆಗೆ ಬತ್ತೆ ನೀನಿದನಾಳಬೇಕೊ
ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ನೀನೆ ಗಡನೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಯ್ಯ**

ಅವಧಿಯಿಲ್ಲದ ಚಿತ್ತದ ವೇಗ ಹಾಗೂ ಅದು ತನ್ನ ‘ದಳ’ವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಈ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕಂಡಕಂಡ ಕಡೆಗೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಈ ರೂಪಕವು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಹಲವು ಭವ್ಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಚಿತ್ತವನ್ನೇ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸುವ ಈ ‘ವೇಗ’ ದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಬಹಳ ಆಳವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ‘ಕರ್ತಾ’ ನ ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತೆಯಾಳಾದ ದಾಸರು, ಅವನೊಳಗಿನ ಮಾತೃತ್ವದ ಕರುಣೆ, ಆಶ್ರಯ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಧಕನೊಬ್ಬನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಇರುವುಗಳ ಗಾಢ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಬಗೆ. ತನ್ನ ಕಾಲಕೆಳಗಿನ ದೇಶೀ-ಅನುಭವ, ಪರಿಭಾಷೆ ಇವುಗಳನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಲೋಕ-ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತೆಯಾಳಾಗಿರುವುದು ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಪಮಾನದ ಸಂದರ್ಭ. ಲೋಕ-ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮನವತಾವಾದದ ದರ್ಶನ-ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ತೀರ ದುಷ್ಟವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಹೌದು. ಆದರೆ ದಾಸರ ಅನುಭಾವ-ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಒತ್ತೆಯಾಳಾಗಿರುವುದು ಧನ್ಯತೆಯ ಕೆಲಸ. ಇಲ್ಲಿ ಜೀವ 'ಒತ್ತೆ' ಆಗುವುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ತಾನು ಆ ಕರ್ತನ ಪಾದದಡಿಯ 'ಒತ್ತೆಯಾಳು' ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಹೀಗೆ ತನ್ನ 'ಒತ್ತೆತನ'ದ ಆರ್ತಭಾವವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಬೇಕೆಂಬುದೂ ಕೂಡ ದಾಸರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಇಡಿ ಭಾವಪೂರ್ಣ ತೊಳಲಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಜೈವಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ದಾಸರು ಬಹಳ ಸುಂದರರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

**ಹಳುವಿನೊಳು ದಾರಿ ಕಾಣೆ, ಕಳವಿನೊಳು ಶ್ರಮವ ಕಾಣೆ
ಕರ್ತಾ ನೀನೆ ಪಮೋರೆಯಬೇಕೋ ಸುಲಭರೊಡೆಯನೆ
ನೆಲೆಯ ಹೋರಾಂಕ ಹಾರಿ ಒಲಿದು ವರಾಭಯವ ಜೀರಿ
ಒಲಿಯೋ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟಾದ್ರಿ ನಿಲಯ ಉದಾರೀ.....**

ಈ 'ಒತ್ತೆತನ' ಮರೆತ ಜೀವದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಎರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮೆದುರು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ದಾರಿ ಕಾಣದೆ ಹಳುವಿನೊಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಸಂಕಟ, ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಸೆಳವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತಲ್ಲಣ, ಈ ಎರಡೂ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಸಾಧಕನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು 'ಕಾಳರಾತ್ರಿ' ಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾಧಕನು (Nightmare) ದಾಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿವೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆತಂಕಹಾರಿಯೂ ಹಾಗೂ ಸುಲಭರೊಡೆಯನೂ ಆದ ಆ 'ಕರ್ತಾ' ಎಂಬ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಿ, ಒಲಿದು ನಮ್ಮನ್ನು

ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ 'ಸುಲಭರೋಡೆಯ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನ ಅಂತರಂಗವೂ 'ಸುಲಭ'ವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಇದೆ. ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ ಸಹಜವಾಗಿರುವುದು, ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿರುವುದು, ಸತ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗವನ್ನುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಸುಲಭತೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾದದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದಾಸರು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಈ ಸುಲಭತೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂಡಲು ಈ ಬಗೆಯ, ನಾವು ಪರಮಾತ್ಮನ 'ಒತ್ತೆಯೊಳು' ಎಂಬ ಅರಿವೇ ಮೂಲವೆಂದು ಗುರುತಿಸುವಂತಿದೆ. ಲೋಕ-ನೀತಿಯ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸುಲಭತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಲವು ಅಪಾಯಗಳಿಗೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡಬಹುದು. ಅದು ಅವನ ಅಜ್ಞಾನ, ಮುಗ್ಧತೆ, ಭಾವುಕ ದಡ್ಡತನ ಎಂದೆಲ್ಲ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಲೋಕವು ಅವನ ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ದೋಷಿಯಾಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಘನಿಷ್ಠವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಹಸಿವು, ದೀಕ್ಷೆ, ದುಡಿತ, ಇವುಗಳ ಒಂದು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವರಣದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲೇ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಗೆ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಈ ಎರಡು ರಚನೆಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳುವ ಮುಖ್ಯ ಮಾತೆಂದರೆ, 'ಇಹ' ದಲ್ಲಿ ಇರಲು, ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಲೋಕನೀತಿಗಿಂತ ಇಹವನ್ನು ಅಗಲಲು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಯು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಅದನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಯಾವ ಜೀವಿಯೂ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದರೆ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಹೇಗಿದರಾಗದು ಒಣ ತರ್ಕದಲಿ/ದಣಿದರೆ ಕೂಡದು ಭಕುತಿ" ಎಂಬ ಅರಿವಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ನಾವು ತಲುಪಬೇಕು. ನಾವು ಅವನ "ತಲ್ಲೀಕಾರರು" ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. "ಬೆಟ್ಟವ ನೆಗಹುವ ಮಾತುಗಳಾಡುವೆ ನಿರ್ವಹ ಕಡ್ಡಿಯೊಳ್ಳಿಲ್ಲ" ಎಂಬುದನ್ನು ವಿನೀತವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕು. "ಮತ್ತವನಲ್ಲೋ ನಾನು" ಎಂದು ಆ ಮುರಾರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅರುಹಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಯಾವ ಕೀರ್ತನೆ-ಸುಳಾದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಆಳವಾದ ಆತ್ಮಾನುಭೂತಿಯ ತೀವ್ರ ತಲ್ಲಣ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾವಸ್ಥಿತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವು ಮೇಲೆ ಗುರುತಿಸಲಾದಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯರ ನಾಗರೀಕತೆಯು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ, ಓಣಿ, ಊರು, ಸಮಾಜ, ರಾಜ್ಯ, ದೇಶಗಳ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗಂಡ, ತಂದೆ, ಮಗ, ಹೆಂಡತಿ, ತಾಯಿ, ತಂಗಿ, ಸೋದರ, ವೈದ್ಯ, ವಕೀಲ, ರಾಜಕಾರಣಿ, ಕೃಷಿಕ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಈ ಬಗೆಯ ಹಲವು ಒಕ್ಕೂಟಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಲೂ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ ಬದುಕಲು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಬಂದ 'ಲೋಕ-ನೀತಿ'ಯ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ನಗಣ್ಯವೆಂದೇ ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಅದರ ಬದಲು ತಾನು ಎಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವುದೇ ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯಾದರೂ ತನ್ನೊಳಗಿನ 'ನಟ' ನನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ನಟನ ಆಖ್ಯರಾದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ, ತನ್ನದೇ ಆದ ಸೋಸಜ್ಜ 'ಧರ್ಮನೀತಿ' ಯೊಂದನ್ನು ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದು ಅದರನ್ವಯ ಬಾಳುವದೆ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಅದು ಭಾವಿಸುವಂತಿದೆ. ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಲೋಕದ ತುದಿ-ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುವವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸಹಜವಾದ ತುದಿ-ಬಿಂದುವೇ ಆಗಿದೆ.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೀರ್ತನೆ "ದ್ವಂದ್ವವೇ ವಸಂತದ ಹಬ್ಬ". ಇದೂ ಕೂಡ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ದಾಸರು ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆಯ 'ಹೋಳಿ-ಹಬ್ಬ' ದ ಆಚರಣೆಯ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾವಿಧಿಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಲಿನ ಸೊಗಸನ್ನು, ಹುರುಪನ್ನೂ, ದಾಸರು ಕಂಡಂತಿದೆ. ಆ ಹಬ್ಬದ ಸುತ್ತ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವು ಚೇಷ್ಟೆ-ಕೊಂಕು-ಹುಡುಗಾಟಗಳೂ ಅವರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಆ ಇಡೀ ಆಚರಣೆಯ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ, ಸೋಗು, ಹಲಗೆ ಕುಳ್ಳುಕದಿಯುವುದು, ಕಾಮ-ದಹನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಸರು ಉದಾತ್ತೀಕರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೊದಲೇ ಈ ಹೋಳಿಹಬ್ಬವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲೋಕದ ನೀತಿ-ಭಂಜಕ ಸುಖವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಹಬ್ಬ. ಆದರೆ ದಾಸರು ನೀತಿ-ಭಂಜಕ ವಿಧಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತ ಆ ವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಗನುಗುಣವಾದ ಬೇರೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಇದೊಂದೇ ಕೀರ್ತನೆ ಲೋಕನೀತಿಯಭಂಜನೆ ಲೋಕನೀತಿಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ, ಅದನ್ನು ನಚ್ಚಿರುವದರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಿಗೆ ಈ ಇಡೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಬಹಳ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡಂತಿದೆ. ಆ ಹಬ್ಬದ ಸುತ್ತ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವು ಚೇಷ್ಟೆ-ಕೊಂಕು-ಹುಡುಗಾಟಗಳೂ ಅವರ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಆ ಇಡೀ ಆಚರಣೆಯ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ದಾಸರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ-ಗಳಿಗೆ ಈ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣ, ಸೋಗು, ಹಲಗೆ ಕುಳ್ಳಕದಿಯುವುದು, ಕಾಮ-ದಹನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಸರು ಉದಾತ್ತೀಕರಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲೇ ಈ ಹೋಳಿಹಬ್ಬವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ನೀತಿ-ಭಂಜಕ ಸುಖವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಹಬ್ಬ. ಆದರೆ ದಾಸರು ನೀತಿ-ಭಂಜಕವಿಧಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತ ಆ ವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ-ನೀತಿಗನುಗುಣವಾದ ಬೇರೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಇದೊಂದೇ ಕೀರ್ತನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕ-ನೀತಿಯ ಭಂಜನೆ ಲೋಕನೀತಿಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ, ಅದನ್ನು ನೆಚ್ಚದವರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ- ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರಿಗೆ ಈ ಇಡೀ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಬಹಳ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡಂತಿದೆ.

ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ದಾಟುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ದಾರಿಯ ನೀತಿಯತ್ತಲೂ ಲಕ್ಷವಹಿಸುತ್ತ ದಾಟುವವರು ಒಂದು ಬಗೆಯವರಾದರೆ, ದಾಟುವುದೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುವಾಗ ದಾರಿ ಹೇಗಿದ್ದರೆನು? ಎಂಬ ಬಗೆಯ ನಿರ್ಭಾವುಕ ಭಾವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ದಾಟಲೆತ್ತಿಸುವವರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು

ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಒಳನೋಟ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆ

ಎರಡನೇ ಮಾರ್ಗದವರು. ಅವರ ರಚನೆಗಳ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ನಾವು ದೂರದವರಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಹೊಣೆ ನಮ್ಮದೇ ಹೊರತು ಅವರದಲ್ಲ. ಬೇಂದ್ರೆ ಎಷ್ಟು ಲೋಕ-ನೀತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಗುದ್ದಾಡಿದರೋ ಅಷ್ಟು ಗುದ್ದಾಟವನ್ನು ಅವರು ನೆಚ್ಚಿದ ಮಧುರಚಿನ್ನರೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರ ರಚನೆಗಳ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಪಯುಕ್ತತಾವಾದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಂತು ನೋಡುವವರಾದರೆ ಅದು ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆಯ, ಜೀರ್ಣಾಂಗ-ವಿಕಲತೆಯ, ಡಂಭಾಚಾರದ ಪರಂಪರಾ-ಪ್ರೀತಿಯ ದ್ಯೋತಕಮಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಇಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಯನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಹೇಳುವಂತೆ “ಜಾರ ನಿಂದಿಸಿ ಶತಿಯ ಬೈದೊಡೆ ಕ್ಷೀರವನು ಕ್ಷಯ ರೋಗಿ ಹಳಿದರೆ ವಾರಣಾಸಿಯ ಹೆಳವ ನಿಂದಿಸಿ ಸಿಕ್ಕರೇನಹುದು” ಎಂದಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರು ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದರೂ ನಾವು ಅವರಿಂದ ಬಹಳ ದೂರ ಇದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಸನ್ನವೆಂಕಟದಾಸರೇ ಈ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಡು ಸಾಧು ಸೇವೆಯ ಅನುದಿನ

ಬೇಡು ಹರಿಗೆ ಅಭಯ

ನೋಡು ಸಂತರಾ, ನೀ ನಿರಂತರಾ

ಜಾಗತೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ನವನಗರೋಪಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಕಾಲವೇ

□□